

## Arbejdsomkostninger

### Vurdering af arbejdstid/-omkostninger ud fra normberegninger og data fra Danmarks Statistik

Sisse Villumsen Schlægelberger

Morten Nyland Christensen

Arne Oksen

*Landbrug & Fødevarer F.m.b.A., SEGES Erhvervsøkonomi*

---

#### Opsummering

De beregnede normtimer fra SEGES Økonomidatabase er blevet sammenholdt med en arbejdstidsundersøgelse fra Danmarks Statistik (DST). Der er mindre afvigelser set i perioden 2019 og 2020, men overordnet er SEGES normtimer i overensstemmelse med den arbejdskraft, der bliver anvendt på gårdene. Der er dog et opmærksomhedspunkt omkring griseproduktionen, hvor der kan være nogle afvigelser, der blandt andet kan skyldes specialproduktioner, der kræver ekstra arbejdskraft. Opgørelsen viser også, at arbejdskraft i dansk landbrug kostede i gennemsnit mellem 170-180 kr. i timen for dansk landbrug i 2020, hvilket er på niveau med 2019. Der er en mindre forskel mellem bedriftstyperne, hvor griseproduktion og planteavl har de højeste lønniveauer.

#### Baggrund

Arbejdsomkostninger er en stor del af omkostningerne i landbrugsdriften. Dansk landbrug er kendetegnet ved større bedrifter i et europæisk perspektiv, hvilket også gør, at en stor del af arbejdet udføres af medarbejdere. Dette gør, sammen med et højt dansk lønniveau, at det er vigtigt at effektivisere arbejdsgangene samt have kendskab til de omkostninger, der er på timebasis, når alle omkostninger er afholdt af arbejdsgiver.

I økonomidatabasen observeres de samlede omkostninger til ansatte, men ikke detaljer om arbejdstimer. Data i dette notat er baseret på indberettede data vedrørende arbejdstid (DST's arbejdstidsundersøgelse af landbrug) på de samme bedrifter, som indberetter økonomiske og produktionstekniske data til SEGES' Økonomidatabase (ØDB). Dette giver mulighed for at vurdere medarbejderomkostningen på timebasis inklusiv alle udgifter forbundet med at have ansatte. I ØDB beregnes et normtimetal for en bedrift, hvilket også er med i opgørelsen. Det er dog ikke baseret på data direkte indberettet af landbrugene, men er beregnede normtimer baseret på standardtimer pr. enhed og produktionsomfanget på bedriften.

Siden regnskabsåret 2019 har SEGES opsamlet data på arbejdstid fra regnskaberne, der samtidig bliver leveret til Danmarks Statistik. Det gør det muligt at se, hvor mange timer virksomhederne bruger i gennemsnit på deres bedrifter. Data er opdelt efter driftstype og størrelse på bedrifterne. Derudover er bedrifterne også opdelt efter, om der er tale specialproduktioner eller forskellige malkeanlæg.

## Griseproduktionen

Der er en større afvigelse mellem beregnede normtimer i ØDB og de angivne timer indberettet til DST, hvor afvigelsen udgør 18% i 2020. Ses der på nogle af grupperne indenfor produktionen, så er det bedrifter med UK-produktion og større slagtegriseproducenter, der gør, at afvigelsen er høj.

Andelen af arbejdstimer foretaget af ejerfamilien ud af den samlede arbejdsindsats på grisebedrifterne udgjorde i 2019 og 2020 henholdsvis 28 pct. og 23 pct. Faldet i andelen fra 2019 til 2020 skyldes, at virksomhederne blev større, både når der ses på arealet og på antallet af grise. Der har derfor været et behov for mere arbejdskraft, hvilket kommer fra ansatte medarbejdere. Familiens andel af timeforbruget falder derfor fra 2019 til 2020.

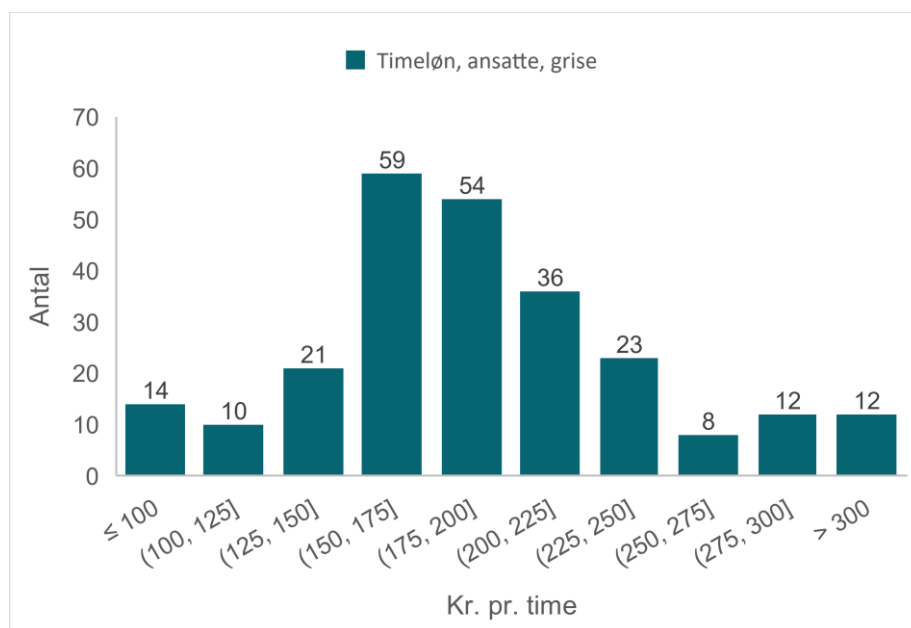
Andelen af ejerfamiliens timer i forhold til det samlede antal timer brugt på virksomheden er naturligt nok faldende med størrelsen på virksomheden. Der blev brugt flest arbejdstimer hos virksomhederne med over 750 årssøer, og ejerfamiliens andel udgjorde i 2020 13 pct. af arbejdskraften. Modsat udgjorde ejerfamilien 54 pct. af arbejdsindsatsen på virksomhederne med under 12.000 producerede slagtegrise.

Table 1: arbejdsindsats og timeløn for griseproduktion

2020	Antal bedrifter	Normtimer ejendom	Alle timer	Difference	Timeløn gns, ejer	Timeløn median, ejer
Grise	266	9.220	10.919	18,4%	198	182
Grise, alm	204	9.115	10.278	12,8%	204	199
Svin, UK	62	9.566	13.027	36,2%	177	180
Sohold	83	11.372	12.142	6,8%	203	225
Sohold, ≤750	42	7.552	7.855	4,0%	177	188
Sohold, >750	41	15.286	16.533	8,2%	230	225
Slagtegrise	82	6.695	8.116	21,2%	191	193
Slagtegrise, ≤12.000	33	4.081	4.126	1,1%	230	225
Slagtegrise, >12.000	49	8.455	10.804	27,8%	165	180
Integrerede	39	9.399	10.857	15,5%	169	180

Ses der på timerne, blev der i gennemsnit i 2019 brugt 9.500 timer pr. bedrift, mens tallet var steget til 10.900 timer i 2020. Som nævnt tidligere var bedrifterne blevet større, både målt på areal og antal grise, hvorfor det virker naturligt, at antallet af arbejdstimer steg fra 2019 til 2020. Herudover kan de gode økonomiske resultater i 2019 have medført, at der benyttes lidt mere arbejdskraft til at løse opgaverne end tidligere, hvor økonomien måske har været mere stram.

Ses der på aflønningen af medarbejderne på grisebedrifterne, så ligger medianen af timelønnen i både 2019 og 2020 på lidt over 180 kr. Forskellen i lønnen mellem de forskellige typer af griseproduktion er minimal, så der er ikke tegn på, at der er forskelligt lønniveau alt efter bedriftstype. Den gennemsnitlige timeløn dækker aflønningen af alle typer af ansatte, så det spænder fra driftsledere til elever og dækker derfor over en stor spredning. Spredningen i timelønnen på bedrifterne er vist i figur 1 nedenfor.



Figur 1: Histogram over beregnet timeløn for ansatte i griseproduktion 2020

## Planteavl

Beregnete normtimer i ØDB afviger i mindre grad fra indberettede timer til DST. Afvigelsen var på 4 pct. i 2019 og 9 pct. i 2020, hvilket skyldes, at gruppen af mindre bedrifter har en afvigelse på 27 pct. i 2019 og 46 pct. i 2020. De andre bedrifter, der dyrker over 150 ha., er på +-5 pct. Det formodes, at det er bedrifter med specialproduktion, der ligger til grund for afvigelsen. Dette giver anledning til, at SEGES vil revurdere arbejdstidsnormer ved specialproduktioner.

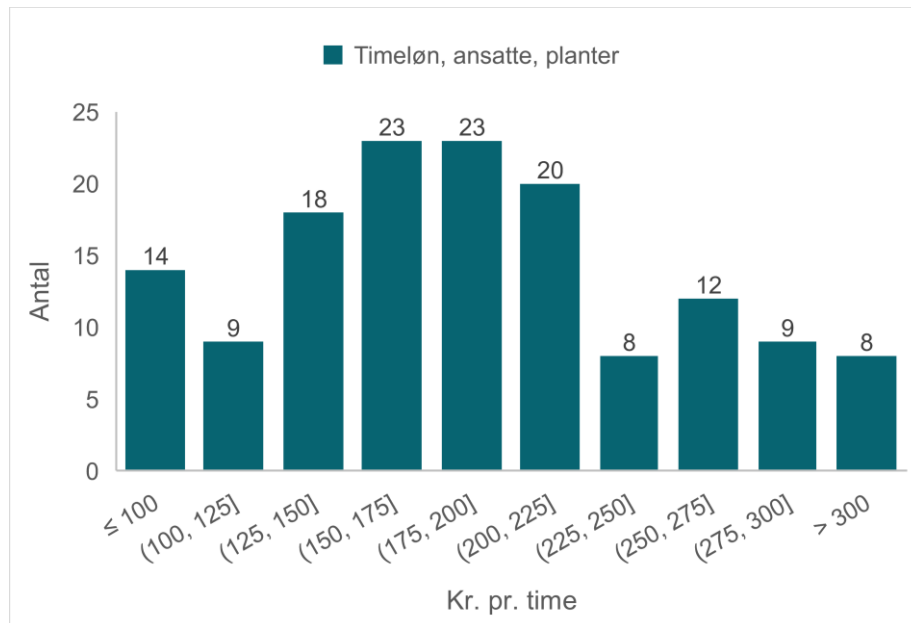
Andelen af arbejdstimer foretaget af ejerfamilien udgjorde i 2019 og 2020 henholdsvis 49 pct. og 46 pct. Ændringen skyldes, at de ansatte har udført flere arbejdstimer i 2020. Andelen af ejerfamiliens arbejde er lavest ved planteavlere med over 300 ha, som har en andel på 38 pct. Det er dog ikke de mindre planteavlere, der har den største andel af arbejdstimer foretaget af ejerfamilien, men derimod planteavlere mellem 150-300 ha. Der udgør ejerfamiliens andel knap 61 pct. En af forklaringerne er timer pr. ha, hvor gruppen over 300 anvender omkring 12 timer pr. ha, mens gruppen mellem 150-300 ha anvender 17 timer og den mindste gruppe 35 timer. Den store anvendelse af arbejdstimer for de mindste bedrifter er formentlig specialproduktioner, hvor et væsentligt antal timer er registreret på sæsonarbejde.

Tabel 2: arbejdsindsats og timeløn for planteavl

2020	Antal bedrifter	Normtimer ejendom	Alle timer	Difference	Timeløn gns, ejer	Timeløn median, ejer
Planter	235	4.420	4.828	9,2%	241	225
Planter, 50-150 ha	58	2.772	4.056	46,3%	246	234
Planter, 150-300 ha	80	3.730	3.544	-5,0%	250	214
Planter, >300 ha	91	6.186	6.450	4,3%	228	205

Ses der på aflønningen af medarbejderne på planteavlsbedrifterne (tabel 2), så ligger medianen af timelønnen i både 2019 og 2020 på lidt over 180 kr. I 2020 er det de store planteavlere, der trækker timelønnen op med en afholdt udgift til medarbejdere på omkring 200 kr., hvilket er 20-30 kr. højere end de andre grupper. En forklaring kan være, at de store planteavlsbrug har nyere maskiner, som de ansatte skal kunne betjene, og der er behov for viden til at kunne udføre og vurdere arbejdsopgaver selvstændigt. Ejeren for de andre bedriftstørrelser vil ofte selv kunne udføre opgaver såsom høst, såning og plantebeskyttelse, hvilket kan

reducere behovet for kvalificeret arbejdskraft. Derudover kan der for mindre bedrifter være en større andel af indkøb af specialiserede markopgaver fra en maskinstation. I figur 2 nedenfor er vist et histogram og den beregnede timeløn i planteavl.



Figur 2: Histogram over beregnet timeløn for ansatte i planteavl i 2020

## Mælkeproduktionen

Sammenhængen mellem normtimer fra SEGES og det indberettede i DST's skema er god, hvor der kun er en afvigelse på 2-4 pct. Årsagen er, at AMS og større bedrifter ikke helt opnår den stordriftsfordel, som normtimerne fra SEGES angiver.

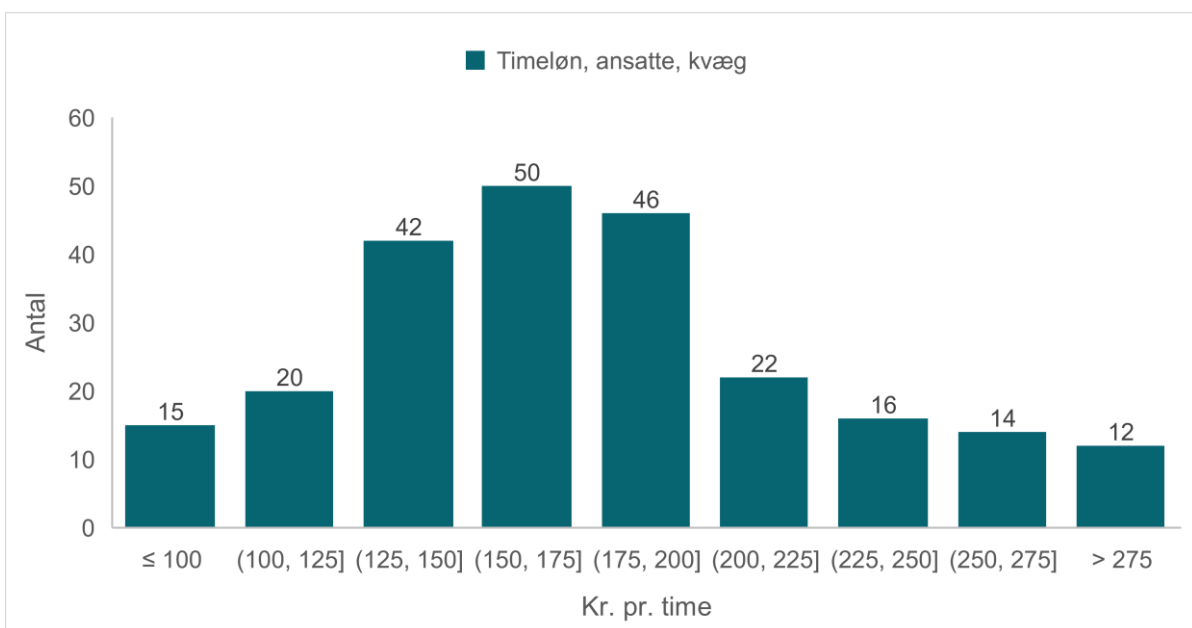
I figur 5 ses en oversigt over spredningen i den gennemsnitlige timeløn, der er beregnet for mælkeproducenter i 2020. Det er beregnede tal på indberettede timetal, og der kan altså være en over- eller underestimering af timelønnen. Det vurderes dog, at det giver et retvisende billede af, hvilket timeprisniveau der betales i mælkeproduktionen, da fordelingen i timelønnen ser fornuftig ud. I forhold til grise- og planteavl har mælkeproducenterne et lidt lavere timelønsniveau. Medianen for mælkeproduktionen er 170, hvor grise og planter er henholdsvis 181 og 182 kr. i 2020. Det kan være et udtryk for, at mælkeproducenterne har et mindre behov for anciennitet eller faglært niveau af medarbejdere, men det kan også være et udtryk for, at der er holdt igen med lønstigninger pga. en presset økonomi. Det kan betyde, at der kommer et større ryk i timelønnen fremover, når det nuværende arbejdsudbud tages med i betragtning.

I tabel 3 er timelønnen vist for forskellige inddelinger af størrelse og type af bedrifter. Der tegner sig et billede af, at bedrifter over 250 årskøer i gennemsnit betaler en højere timeløn, dog er median ikke meget forskellige imellem grupperne. AMS tegner sig for en lidt højere timeløn. Hvilket kan hænge sammen med at der er et krav til vidensniveau forbundet med at passe en malkerobot sammenlignet med almindelig malkning.

Der kan ud fra data også regnes på de arbejdstimer pr. årsko, hvilket er gjort i tabel 4. Der ses at økologi har højere behov for arbejdstimer, hvilket også skal ses i forhold til at de også dyrker forholdsvis mere jord. Men der er i driftsgrensopgørelser for mælkeproduktion isoleret set også en tendens til at økologer har større arbejdsomkostninger pr. årsko end de konventionelle. Ses der på størrelsesgrupperne, så ses der også en

effekt af malkesystem. Her er AMS det system der har mindst arbejdskraftsbehov, hvilket er på et niveau med 2 arbejdstimer pr årsko. En vigtig betragtning er, at timelønnen følger dygtigheden af medarbejderen, og at en høj timeløn i sig selv ikke medfører en højre arbejdsomkostning, hvis medarbejderen er mere effektiv eller kan sikre en optimeret drift.

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes at der for mælkeprocenter betales en timeløn på 160-190 i gennemsnit, hvilket er det laveste niveau af grise- og planteavlbedrifter. Der ses en effekt af størrelse, hvor større enheder har et mindre arbejdskraftsbehov pr. årsko, samt at besætninger med AMS også har et mindre behov. Omvendt ses også en større timeløn, når der anvendes mindre arbejdskraft. Hvilket kan forklares med at en medarbejder med højere løn også har en højre effektivitet.



Figur 3: Histogram over beregnet timeløn for ansatte i mælkeproduktion 2020

Tabel 3: Arbejdsindsats og timeløn for ansatte i mælkeproduktion 2020

2020	Antal bedrif- ter	norm_t_ejen- dom	Difference	Timeløn gns, ejer	Timeløn median, ejer
<b>Kvæg</b>	271	8.937	4,4%	176	180
<b>Kvæg, øko</b>	49	9.125	-1,0%	169	180
<b>Kvæg, ≤250</b>	118	5.444	-3,0%	187	180
<b>Kvæg, &gt; 250</b>	104	12.811	9,8%	167	158
<b>Kvæg, AMS</b>	60	7.043	10,4%	184	180
<b>Kvæg, karr/malkest</b>	132	10.086	5,7%	170	153
<b>AMS ≤ 250</b>	37	4.933	4,3%	184	180
<b>AMS &gt; 250</b>	23	10.437	15,0%	184	180
<b>karr/malkest ≤ 250</b>	58	6.187	-3,9%	191	170
<b>karr/malkest &gt; 250</b>	74	13.142	9,2%	154	150
<b>Øko, ≤250</b>	32	6.545	-5,2%	182	205
<b>Øko, &gt;250</b>	13	14.311	13,3%	120	140

Tabel 4: Arbejdsindsats pr. årsko i mælkeproduktion 2020

2020	Antal bedrifter	Antal køer	Arbejdstimer pr. årsko	Ansatte, timer
<b>Kvæg</b>	271	272	34,3	6.456
<b>Kvæg, øko</b>	49	242	37,4	6.598
<b>Kvæg, ≤250</b>	118	142	37,2	2.430
<b>Kvæg, &gt; 250</b>	104	434	32,4	10.958
<b>Kvæg, AMS</b>	60	239	32,6	4.986
<b>Kvæg, karr/malkest</b>	132	314	33,9	7.533
<b>AMS ≤ 250</b>	37	146	35,3	2.371
<b>AMS &gt; 250</b>	23	389	30,9	9.193
<b>karr/malkest ≤ 250</b>	58	160	37,2	3.017
<b>karr/malkest &gt; 250</b>	74	435	33,0	11.073
<b>Øko, ≤250</b>	32	157	39,6	3.919
<b>Øko, &gt;250</b>	13	424	38,3	13.253